

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์กับเครือข่ายเกษตรกร องค์กรท้องถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์และภาคี เพื่อยกระดับการเรียนรู้และความสามารถของกลุ่มในการจัดการเชิงธุรกิจข้าวอินทรีย์ และเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนในการพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรด้วยกระบวนการจัดการความรู้การพัฒนาแบบเชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัยกับเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดอุดรดิตถ์โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาครัฐในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการดำเนินงานมี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพ ศักยภาพ สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรดิตถ์ ระยะที่ 2 ศึกษาและพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์ และระยะที่ 3 สังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนจากการพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรดิตถ์

การรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการใช้แบบสอบถามจากเกษตรกร นักวิจัยและภาคีผู้เกี่ยวข้องที่ร่วมโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยายสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลวิจัยพบว่าระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์จำแนกออกเป็น 2 ระบบ ดังนี้ 1) ระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์ ประกอบด้วยระบบย่อย (1) ระบบคุณภาพเกษตรกร (Internal Control System: ICS) เป็นระบบที่พัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกรโดยใช้ระบบควบคุมคุณภาพภายใน ระบบคุณภาพเกษตรกรเน้นที่ “คน” คือ การสร้างลักษณะเฉพาะตัวทั้งเกษตรกร นักวิชาการเกษตร และภาคี ในสาระสำคัญ 5 ด้านคือ ด้านการจัดการพื้นที่ด้านการจัดการมาตรฐานข้าวอินทรีย์ ด้านการจัดการความเสี่ยงโรคและแมลงศัตรูพืช ด้านการจัดการทำงานกลุ่ม และด้านการจัดการเรียนรู้ (2) ระบบเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) เป็นการให้ความสำคัญกับการใช้ “คน” เป็นตัวตั้งในการทำงาน โดยมีกลไกและระบบของการทำงานในลักษณะของเชิงพื้นที่ (Area-based) ร่วมกับการพัฒนาสินค้า (Commodity-based) และ (3) ระบบการตลาดเพื่อสังคม (Social Responsibility Business Unit: SBU) เป็นระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์ที่มีการพัฒนาและต่อยอดจากแผนธุรกิจเพื่อการผลิตข้าวอินทรีย์ที่เป็นธรรม ที่ได้จากการสังเคราะห์แผนธุรกิจข้าวอินทรีย์นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรกร หน่วยงานระดับจังหวัด จึงทำให้เกิดการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สหกรณ์เพื่อการศึกษา (URU Organic Market) ภายใต้แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม และ 2) ระบบสนับสนุนธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์ ประกอบด้วยระบบย่อย (1) ระบบการบริหารมหาวิทยาลัยแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์ เป็นการบริหารจัดการงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยความร่วมมือ

ขององค์กรภาคีอย่างเป็นระบบด้วยการเชื่อมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาจากพื้นที่เพื่อการวิจัยและปฏิบัติพันธกิจขององค์กรแบบบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมกับเครือข่ายองค์กรและภาคี (2) ระบบการจัดการเครือข่ายสนับสนุนธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้เกิดกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชน (TRMU) กับองค์กรภาคีจังหวัดอุดรดิตถ์ เกิดเครือข่ายเกษตรกรข้าวอินทรีย์กับมหาวิทยาลัยและภาคีที่มีกลไกเชิงระบบ เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างสภาเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกรข้าวอินทรีย์และภาคี (3) ระบบฐานข้อมูลข้าวอินทรีย์ ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลชุมชน ฐานข้อมูลเกษตรกร และฐานข้อมูลองค์ความรู้ (4) ระบบเรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรม องค์ความรู้ ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสริมศักยภาพ การจัดการความรู้สู่ฐานข้อมูลและใช้ประโยชน์ การสื่อสารและใช้ฐานข้อมูลสร้างสรรค์และพัฒนาต่อเนื่อง นอกจากนี้ด้านความพึงพอใจของผู้ร่วมโครงการพบว่าอยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกรายการ และข้อค้นพบในส่วนของบทเรียนและคุณค่าจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ที่สำคัญ ได้แก่ เกิดระบบการจัดการธุรกิจเกษตรข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรดิตถ์ เกิดผลกระทบทางบวกต่อกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่เริ่มโครงการจากการเพิ่มจำนวนทั้งเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ผู้บริโภค และนักวิจัยร่วมในโครงการเป็นจำนวนมาก สามารถพัฒนาองค์กรให้เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่นได้เต็มศักยภาพ เสริมสร้างสมรรถนะนักวิจัยและนักบริหารจัดการงานวิจัยให้สามารถต่อยอดงานวิจัยจากฐานเดิม เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เกิดกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนกับองค์กรภาคีจังหวัดอุดรดิตถ์ เกิดต้นแบบการบริหารจัดการงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมธุรกิจข้าวอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรกับมหาวิทยาลัยและภาคี เกิดกลไกเชิงระบบในการขับเคลื่อนเครือข่ายองค์กรภาคีสันับสนุนธุรกิจข้าวอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม

Abstract

This research aim to study and develop organic rice business management system of URU co-operate with agriculturist network, local organizations and associate organizations to improve learning ability and potential of organic rice business management and synthesis knowledges and experiences from development of management system with connect to URU and agriculturist network co- operate with local organizations and government organizations in Uttaradit province by using field research. There are 3 processes in this research such as 1. Study status, current potential, problems and the way to solve that in organic rice business management in Uttaradit province. 2. Study and develop organic rice business management system in Uttaradit province. 3. Synthesis knowledges and experience from development of organic rice business management.

Collecting the data in this research uses the method such as study the involve document and research, in-dept interview, participant observation, focus group discussion and collect the questionnaire from farmer, researcher and participant to analysis quantitive data use descriptive statistic and use content analysis for quantitive data. The finding can divided the system to 2 system such as

1. Organic rice business management system consist of 1.1 Quality of farmer system used internal control system (ICS). This system had be used to improve level of potential of farmer. This system focus on human to build unique appearance of farmer, field academician and associate members with 5 important things such as area management, standard management, disease and peat risk management, group work management and learning management. 1.2 Improving the value chain system. This system is giving precedence to human that is human is the key in system of Area-based, commodity-based and social responsibility business unit (SBU). This system builded on the synthesis from business programme that had exchanged knowledges between URU, farmer, Provincial organizations then it caused URU organic market base on the idea of social marketing. 2. Organic rice business supporting system can be divided to 2.1 Integration management system to support organic rice business. This system is integration management to develop area co-operate with associate organizations systematically by connecting current

problems from the field to URU for researching and field research with network of associate organizations and co 2.2 Network management system that support organic rice business. This system caused the movement of Tambon Research Management Unit (TRMU) with associate organization that created organic rice farmer network to co-operation with URU and associate organizations 2.3 Organic rice database system such as local information center, farmer database and organic rice 2.4 Learning and developing system of innovation and knowledges consist of learning enriched to improve potential, managing knowledges in to database and using, publish and using knowledges to develop continually. Moreover in satisfaction of participants is good and best level in all list of the questionnaire. The finding in the experiences and the value from this research are the creation of organic rice business management system in Uttaradit province, causing the positive effect to target group at the beginning of this project such as a significantly increasing the members of farmer, the consumer and the academician, improved the university to be the university for local development in full potential, support academician and research management administrator to build on originally research, the participant farmer can be independence permanently, causing the movement and co-operation about knowledges exchange and research between local organization and provincial associate organizations in Uttaradit province, causing the prototype of integration research management administration to support organic rice business of farmer network, URU and associate organization, causing systematically mechanism in organic rice supporting organizations network substantially.